

“MAAR IN DE KLEUR VAN JE HAAR”

Nederlandse mondegrens

Kees van der Zwan

Hebt u, zo vroegen wij u vorig jaar, weleens een Nederlandse liedtekst verkeerd verstaan? Dat had u. Honderden ‘mondegrens’ ontvingen we, van “Midden in een winternacht ging de HEMA open” tot “Laten we dansen mijn biefstuk”. Wat kan er allemaal misgaan, onderweg tussen de mond van de zanger en het brein van de luisteraar?

Hebt u ook altijd zeker geweten dat Bob Dylan zong: “The ants are my friends, they’re blowin’ in the wind” – totdat u tot uw verbazing las dat het toch echt is: “The answer my friend is blowin’ in the wind”? En bent u er nog altijd heilig van overtuigd dat er in ‘Purple Haze’ van Jimi Hendrix niet te horen is: “Excuse me while I kiss the sky”, maar: “Excuse me while I kiss this guy”? Dan bent u niet de enige. En er zijn nog veel méér liedregels die op zo’n manier verkeerd worden verstaan. Het verschijnsel komt zó vaak voor dat er zelfs een term voor is: *mondegrens*, een Engels woord dat ook in Nederland langzamerhand aan het inburgeren is. Het werd – en ook dat wordt steeds bekender – in 1954 gemunt door de Schotse schrijfster Sylvia Wright. Ze moest in haar jeugd een traditioneel lied zingen met de regels “They had slain the Earl of Moray / And laid him on the green”, maar verstond de laatste regel als “And Lady Mondegreen”. Vandaar dus *mondegrens*.

Ook in het Nederlands bestaan er mondegrens. Taalkundige Nicoline van der Sijs schonk er als een van de eersten aandacht aan, in een artikel over volksetymologie dat in de zomer van 1998 in *Onze Taal* verscheen. Van der Sijs bespreekt daarin allerlei veranderingen in teksten, bijvoorbeeld “Maar o wee, wat bitter smaakt”, of “Hoe huppelt zijn paardje, het dekt op en neer” in plaats van “Maar o wee, wat bitt’re smart”, of “Hoe huppelt zijn paardje, het dekt op en neer”. In haar vorig voorjaar verschenen boek *Hondsdrif* geeft ze nog een aantal voorbeelden, zoals “Hij komt van alzo hoge, zo ongeveer” (moet zijn: “van alzo veer”) en – ook heel mooi – “met een broek vol zilverwerk” voor “met een boek vol zilverwerk” (uit ‘Altijd is Kortjakje ziek’).

Website

Intussen was er op de *Onze Taal*-redactie ook een meer dan gemiddelde belangstelling voor de mondegrens ontstaan. Op internet ontdekten we allemaal websites met verkeerd verstane liedregels, bijvoorbeeld www.kissthisguy.com (“the archive of misheard lyrics”). Verlekkend zagen we talloze voorbeelden, keurig in het gelid en voorzien van allerlei achtergrondinformatie – alleen viel het op dat het alleen maar om Engelstalige mondegrens ging. Wij wilden op de *Onze Taal*-website ook wel zo’n verzameling, maar dan met louter Nederlandstalige gevallen.

Begin vorig jaar deden we daarom een oproep in het blad. Mochten we aanvankelijk nog even bang zijn geweest dat de lezers misschien zouden aarzelen om toe te geven dat ze soms iets helemaal verkeerd hadden verstaan, al gauw werd duidelijk dat er van valse schaamte geen sprake was. We ontvingen ruim 300 Nederlandse praktijkvoorbeelden, waarvan zo’n 250 verschillende. De inzendingen waren zelfs zó divers dat soms de vraag rees of we nu nog wel met een mondegrens te maken hadden.

Grenzen

Maar wat is een mondegrens eigenlijk precies? In de vakliteratuur bestaat er geen volledige overeenstemming over (sommigen laten er bijvoorbeeld ook andere dan gezongen teksten onder vallen), maar doorgaans wordt eronder verstaan: een verkeerd verstane liedtekst – in de praktijk meestal een woord of een regel. Dat lijkt een heldere definitie, maar meteen al bij de eerste inzendingen werden de grenzen van de mondegrens danig afgetast. Iemand wist niet of hij in het lied ‘M’n eerste’ van Willy Alberti nu moest verstaan: “Ik wandelde in ’t laantje” of “in ’t maantje”. Kun je zo’n meerkeuzevraag nog wel een mondegrens noemen? Nee, waarschijnlijk niet. De essentie van de mondegrens ligt in de schok die ontstaat bij de ontdekking van wat er werkelijk blijkt te worden gezongen, en die schok zal achterwege blijven als er vooraf al sprake was van twijfel.

Ook buiten de boot vallen bewust geconstrueerde afwijkingen. Een inzender vertelde dat zijn vader altijd zong: “Spiegelbeeld, kam je haren”, in plaats van “k kan je haten” (in ‘Spiegelbeeld’ van Willy Alberti’s dochter Willeke), en voegde eraan toe dat daar altijd een tevreden lach bij klonk. Maar niet altijd is zulke informatie erbij geleverd. Daarom is het niet zeker of het kind dat “in de groentela” verstond in plaats van

“in de gloria” (in ‘Lang zal ze leven’) werkelijk dacht dat het zo moest, of gewoon een beetje baldadig aan het doen was – ongeveer zoals kinderen in het beroemde sinterklaasliedje graag zingen: “paardje zwaar belazerd” in plaats van “paardje zwaar beladen”. Als er geen duidelijke aanwijzingen waren voor het tegendeel, kregen zulke kinderverhaspelingen het voordeel van de twijfel, en werden ze gewoon als mondegreen beschouwd.

Ook een andere buitencategorie werd stilzwijgend toegelaten: overduidelijke mondegreens die toch niet het gevolg zijn van verkeerd verstaan. Kras voorbeeld: een zekere Aart was als kind erg verontwaardigd toen hij in een kerstlied hoorde: “Er is een kindeke geboren op aard”. De klanken van dat laatste woord waren feilloos bij hem doorgekomen, alleen kon hij er niet de bedoelde betekenis aan toekennen – om de voor de hand liggende reden dat hij nog niet vertrouwd was met zulke rare woordvormen als *aard*.

De bak met twijfelgevallen was dus niet leeg. Maar het aantal onversneden mondegreens was nog steeds heel groot – zo groot dat het schreeuwde om rubricering.

Uitspraak

Wat er onderweg tussen de mond van de zanger en het brein van de luisteraar allemaal mis kan gaan, is heel vaak gewoon toe te schrijven aan een onduidelijke uitspraak. Dit meest voor de hand liggende dwaalspoor leverde meteen ook een van de vaakst misverstane tekstregels op. Zes inzenders meldden dat zij langere of kortere tijd in de veronderstelling hebben geleefd dat Frank Boeijen in zijn lied ‘Zwart wit’ niet zingt: “Denk niet zwart-wit / maar in de kleur van je hart”, maar: “in de kleur van je haar”. Heel vreemd is dat niet. In Boeijens wat hese en lijzige uitspraak klinkt “hart” eigenlijk net zo als “haar”. Of, wat één inzender verstond, als “haat”. Ook “haard” bleek mogelijk. Weer een ander hoorde zelfs “huid” – wat wel toepasselijk lijkt, maar er inhoudelijk flink naast zit. In hetzelfde lied zaten nog meer obstakels. “Wie wil er bloed op de achterbank / van de werkelijkheid”, zingt Boeijen verderop, maar iemand was ervan overtuigd dat het was: “Dierenbloed op de achterbank / van de degelijkheid”. Een ander hoorde zelfs: “Dierinnenbloed op de achterbank / van een edele geit” – totdat haar erop ge-

TYPISCHE MONDEGREENKLANKEN

Het eerste wat opvalt aan de mondegreenverzameling is dat de misverstane woorden qua klank erg lijken op wat ervoor in de plaats komt. Van dat verschijnsel lijkt ook doelbewust geprofitteerd te worden. Je zou dan kunnen spreken van een uitgelokte mondegreen. Annie M.G. Schmidt schreef in haar musicalliedje ‘Op een mooie pinksterdag’ de regel “vader is een hypocriet / vader is een lul”, maar toen het nummer in 1967 op de plaat verscheen, werd dat “lul” te cru gevonden voor de radio. Daarom luidt het op de plaatversie “vader is een nul”, maar velen verstonden toch wel degelijk “lul” – vast en zeker niet tot Annie Schmidts ongenoegen. Sterker: ze heeft waarschijnlijk bewust gezocht naar een nette variant die het makkelijkst verstaan kon worden als wat ze had bedoeld. Het qua betekenis en rijm net zo geschikte *sul* roept minder snel de gedachte op aan *lul* – de *s* lijkt immers veel minder op de *l* dan de *n*.

Sommige klanken zijn kennelijk gevoeliger voor mondegreens dan andere. Dat blijkt ook uit de voorbeelden. Meer dan eens werd er een *ng*-klank gehoord waar die er niet was. “Banneling” werd bijvoorbeeld verstaan als “bangeling” (in een ander Annie M.G. Schmidt-lied: ‘Stroei-voei’) en “verlamt” als “verlangt” (in ‘Bagagedrager’ van Spinvis). Soms werd ook een *ng*-klank niet herkend. In het gelijknamige lied van Rob de Nijs werd “banger hart” gehoord als “warmer hart”. Deze gevallen zijn goed verklaarbaar. De *m*- en *n*- en *ng*-klank liggen voor het gehoor zó dicht bij elkaar dat de verwarring nooit ver weg kan zijn.

wezen werd dat het was: “Wie wil er bloed op de achterbank / van de degelijkheid”; dat het niet “degelijkheid” is maar “werkelijkheid” ontdekte ze weer later, toen ze het voor de zekerheid maar even opzocht.

‘Zwart wit’ is duidelijk een topper onder de Nederlandstalige mondegreens, maar er zijn meer Boeijenliedjes die tot misverstanden leiden. In ‘Kronenburg Park’ zingt Boeijen, kennelijk over de vrouw van een hoerenloper: “Ze heeft nooit iets gevoeld / van z’n ontevredenheid”, maar iemand hoorde duidelijk: “Ze heeft nooit iets gevoeld / was een ontevreden meid”. Een andere lezer vatte de titelregel uit Boeijens ‘Koud in mijn hart’ op als het wat prozaïschere, maar zeker niet onlogischere “Koud in mijn haard”. Deze zelfde inzender verstond het “hart” uit ‘Zwart wit’ trouwens niet als “haard”, maar als “haar”.

“De hele geit”

Natuurlijk is Frank Boeijen niet de enige zanger met een uitspraak die voor ruis op de lijn zorgt. Zijn collega van de Zeeuwse band Bløf zingt in ‘Zeven nachten’: “Bij ied’re kroeg die sluit / Ga ik steevast onderuit”, maar iemand vatte dit op als: “Ga ik steevast door de ruit”. In het Bløf-lied ‘Misschien niet de eeu- ▶

Foto: Hans-Peter van Velthoven

‘Zwart wit’ van Frank Boeijen wordt vaak verkeerd verstaan.

Foto: Sander Stoepker

Bløf-zanger Paskal Jakobsen zingt “de eeuwigheid”; gehoord werd: “de hele geit”.

Boudewijn de Groot zingt “van wie ik nog een tientje krijg”; gehoord werd: “pintje” en “kindje”.

wigheid' werd "de eeuwigheid" verstaan als "de hele geit", en in 'Harder dan ik hebben kan' hoorde iemand in plaats van "harder dan ik drinken kan": "harder dan ik denken kan". Twee inzenders meenden dat er in 'Dansen aan zee' niet "Laten we dansen m'n liefste" gezongen werd, maar "Laten we dansen mijn biefstuk".

Ook Boudewijn de Groot werd meer dan eens genoemd. "Groot te worden zonder diep berouw en spijt" (in 'Testament') werd verstaan als "Grote woorden zonder diep berouw en spijt", en ook als "Grote woorden zonder diepe rouw en spijt", en "Daar zit Onipos en Lennaert Nijgh / van wie ik nog een tientje krijg" (in 'Picknick') als "Daar zit Tony Vos en Lennaert Nijgh / Van wie ik nog een pintje krijg". Behalve als "pintje" werd dat "tientje" ook twee keer gehoord als "kindje".

Problemen die samenhangen met de uitspraak zou je bij uitstek verwachten bij zangers die in dialect zingen. Je zou dus denken dat liedjes van Rowwen Hèze, Skik en Normaal en masse verkeerd worden verstaan, maar bij de inzendingen zit er van deze drie bands maar één geval: in de Normaal-klassieker 'Oerend hard' werd "Bertus op zien Norton" gehoord als "Bertus op zien auto". Hoe dat lage aantal moet worden verklaard, valt misschien af te leiden uit een andere schaarse streektaalmondegreen. 'In nije dei' van de Friese groep De Kast bevat de regels "Jou my dyn hân, jou my dyn hert, / asto it doarst mei my" ('Geef mij je hand, geef mij je hart, / als je het aandurft met mij'). Dat laatste werd verstaan als "asto it dochst mei my" ('als je het doet met mij') – en wel

door een Fries. Dat wijst er misschien op dat liedjes in streektaal vooral worden mee- of nagezongen door streektaalgenoten.

Woordenschat

Lang niet altijd is precies vast te stellen wat de oorzaak is van een mondegreen. Wél is zeker dat behalve de zanger ook de luisteraar er een rol bij speelt, bijvoorbeeld als hij bepaalde woorden niet kent. Of nóg niet kent, want in de categorie mondegreens die terug te voeren zijn op een beperkte woordenschat van de luisteraar, zitten er heel veel die zijn opgetekend uit de mond van kinderen. De kindermonegreens zijn trouwens sowieso goed vertegenwoordigd: ze vormen bijna de helft van alle toegestuurde gevallen; niet zelden komen ze ook voor in de zogenoemde 'Juf'-boekjes die in de jaren zestig in grote oplagen verschenen, zoals *Juf, daar zit een weduwe in de boom*.

Kinderen zijn bijvoorbeeld niet vertrouwd met Latijn, en daarom is het niet verwonderlijk dat ten minste drie van hen in het lied 'Gloria in excelsis Deo' dachten te horen: "in de cel zit Theo". Net zo begrijpelijk is het dat kinderen zich weinig kunnen voor-

*Een kind weet dat je olifanten
meestal in de dierentuin ziet, en
niet in het bos, dus zong er een in
plaats van "Olifantje in het bos":
"O lief hondje in het bos".*

MONDEGREENS ALS TAALLABORATORIUM

Marc van Oostendorp

Elke dag verandert de uitspraak van het Nederlands een beetje. Die veranderingen zijn zo klein dat we het meestal nauwelijks merken: kleinkinderen praten iets anders dan hun grootouders, en Nederlandstaligen van duizend jaar geleden zouden wij waarschijnlijk nauwelijks kunnen verstaan.

Hoe komen die klankveranderingen tot stand? Sommige taalkundigen denken dat verkeerd verstaan een van de belangrijkste oorzaken is. Kinderen horen niet goed wat hun ouders zeggen, bijvoorbeeld omdat het lawaaiig is, omdat die ouders de woorden onduidelijk uitspreken of omdat er achtergrondgeruis is. Als die theorie waar is, zijn in ieder geval sommige 'echte' taalveranderingen te wijten aan mondegreens-op-groteschaal. Je zou dan verwachten dat de misverstanden in liedjes sterk lijken op klankveranderingen in het Nederlands en in andere talen.

Dat blijkt voor veel gevallen juist. Zo zien we in mondegreens vooral *t*- en *d*-klanken onbekommerd opduiken ("het dek op en neer" wordt "het dekt op en neer", "mij" wordt "meid") of juist verdwijnen ("hart" wordt "haar"). In de geschiedenis van het Nederlands is datzelfde herhaaldelijk gebeurd: *nieman* ('geen man') werd *niemand*, *keller* (als in het Duits) werd *kelder*, en omgekeerd werd *weder* tot *weer*. In de Nederlandse dialecten hoor je het ook vaak: *knech* in plaats van *knecht* en *brommert* in plaats van *brommer*.

Een ander voorbeeld is dat in mondegreens de grenzen tussen woorden ineens op een andere plaats komen te liggen: "immer meer" wordt "in het meer". Ook daar zijn voorbeelden van uit de geschiedenis: *een arrenslee* was eigenlijk *een narrenslee* en het Vlaamse *een nonkel* komt van het Franse *un oncle*.

Zo bezien zijn mondegreens een laboratorium voor de onderzoeker van de taalgeneeskunde. Toch zijn ze voor dat doel nog niet vaak gebruikt – daarvoor zijn ze misschien te frivol. Op het weblog Language Log (www.language-log.org), onderhouden door enkele bekende Amerikaanse taalkundigen, wordt wel geregeld aandacht besteed aan het verschijnsel.

stellen bij iets archaisch als *vloeiend en klaar*, in de regel "Hun liederen vloeiend en klaar" (uit 'De herdertjes lagen bij nachte'). Eén keer werd dat gezongen als "vloeibaar en klaar", een andere keer als "gloeiend en gaar".

Het woord *illusie* zegt een kind ook niet veel. Henk Westbroek zong in zijn band Het Goede Doel de gevleugelde regels "Eén keer trek je de conclusie / vriendschap is een illusie" (uit 'Vriendschap'); een kind maakte daarvan het iets explicietere "vriendschap is er en ruzie". Een jeugdig brein kan natuurlijk ook niets met het woord *olmen*; daarom werd het, in 'De uil zat in de olmen', als vanzelf *oven*.

En zo zijn er nog heel wat voorbeelden. Een van de meest misverstane liedjes is 'Zie ginds komt de stoomboot'; behalve dat "het dek" (dat maar liefst tien keer is verstaan als "het dekt") komt daar ook het in jeugdige oren vast behoorlijk onbekend klinkende "wimpels" in voor, in de regel "Hoe waaien de wimpels / al heen en al weer". Vijf keer werd daar "zijn wimpers" van gemaakt, één keer "de winkels".

Dat kinderen de oplossing van hun onbewuste woordenschatprobleem bij voorkeur zo dicht mogelijk bij huis zoeken, blijkt wel uit het voorbeeld van twee broertjes, Wiep en Gart geheten. In het lied 'Zie de maan schijnt' zongen ze natuurlijk niet "Wie de koek krijgt, wie de gard", maar: "Wie de koek krijgt, Wiep of Gart".

Sommige kinderen horen in het kerstlied 'Gloria in excelsis deo': "in de cel zit Theo".

Logica

Behalve aan een gebrekkige uitspraak van de zanger en aan een ontoereikende woordenschat van de luisteraar kan een mondegreen ook te wijten zijn aan het wat minder logische verband waarin woorden soms staan. Een kind weet vast wel wat 'de hemel' is, maar als hij in een kerstlied hoort: "Midden in een winternacht ging de hemel open", is het niet raar dat hij daarvan maakt: "ging de HEMA open". Een kind weet ook dat je olifanten meestal in de dierentuin ziet, en niet in het bos, dus zong er een in plaats van "Olifantje in het bos": "O lief hondje in het bos".

Ook in volwassenenmondegreens worden min of meer onlogische verbanden onbewust hersteld. In 'Adieu café' van Herman van Veen is sprake van een kroeg waar een "biljart en geen tv is", en "waar opa op zijn sloffen / zijn nieren af komt stoffen". Een inzender kende deze obscure uitdrukking (een eufemisme voor 'drinken') niet, en kon zich ook weinig voorstellen bij deze activiteit, vandaar dat hij er iets van maakte wat hij wél kon plaatsen: "zijn dieren af komt stoffen", met de gedachte aan in oude cafés aan de muur opgehangen (koppen van) dieren. Een mooi voorbeeld van zingeving is ook die Frank Boeijenmondegreen "Dierinnenbloed op de achterbank / van een edele geit" (in plaats van "Wie wil er bloed op de achterbank / van de werkelijkheid"); die "edele geit" heeft vast alles te maken met dat "dierinnenbloed".

Freud

De oorzaken van mondegreens zijn over het algemeen dus te vinden bij zowel de zanger als de luisteraar. Een slechte uitspraak komt nóg minder goed door bij een slecht verstaander, moeilijke woorden zijn een nog groter probleem voor iemand met een beperkte woordenschat, en onlogische verbanden werpen een nog grotere barrière op voor wie wat minder weet. Maar er is één categorie oorzaken waarbij het misverstand toch vrijwel alleen op het conto van de luisteraar komt: de afdeling freudiaanse gevallen. In 'Stiekem gedanst' van Toontje Lager wordt, onder verwijzing naar een begeerd meisje, gezongen: "Het panterbloesje en de spijkerbroek". Twee inzenders maakten er altijd van: "Het spant haar bloesje en haar spijkerbroek". Een vrij duidelijk geval is ook, in het lied 'Kleine schooier' van De Trekvogels,

jaren vijftig: "Kleine schooljuf, met die scheur in je broekie", waar toch echt sprake is van een "kleine schooier". En ruim veertig jaar later zingt Spinvis in 'Bagagedrager': "Zo is er altijd iets wat je verlamt, en is het niet de wiet dan is het wel de drank", wat door iemand wordt gezongen als: "Zo is er altijd iets wat je verlangt ..."

Zoals te verwachten viel, lieten veel inzenders hun mondegreen vergezeld gaan van aanvullende opmerkingen. Geregeld gingen die over het woord *mondegreen* zelf: was daar nu niet een ander, duidelijker en misschien zelfs wel Nederlandse woord voor te verzinnen? *Verluistering* werd aangedragen, en dat is inderdaad een stuk doorzichtiger dan *mondegreen*, net als het gesuggereerde *verhoring*. Dat laatste woord sluit mooi aan op het Duitse woord voor het verschijnsel: *verhören*, en ook wel op het Engelse *misheard* (*lyrics*). Nicoline van der Sijs stelde intussen in haar boek *Hondsdrif* naar analogie van *mondegreen* de fictieve persoonsnaam *huldebiet* voor. "Nadat", schrijft ze, "een jongetje het bekende lied: 'Neem mijn stem, opdat mijn lied, u mijn koning hulde biedt' had meegezongen, vroeg hij namelijk: 'Juf, wie is eigenlijk koning Huldebiet?'"

Vanaf 1 april 2005 is de hele verzameling Nederlandse mondegreens te vinden op de website van Onze Taal: www.onzetaal.nl/ot/mondegreens
Met dank aan alle inzenders.

(advertentie)

(Actuele) Onderwerpen in een notendop

Al zeventig jaar biedt Uitgeverij AO een **verrassende én informatieve kijk** op de **actualiteit**. Elke 14 dagen een boeiend onderwerp in een notendop.

Word nu abonnee en u ontvangt de eerste 6 maanden 13 uitgaven voor slechts € 29,95.

Als welkomstgeschenk ontvangt u bovendien de twee meest recente uitgaven, een verzamelband én de uitgave **Waarheen met het Engels in Nederland?** cadeau!

Aanmelden kan via onze website: www.actueleonderwerpen.nl
Of telefonisch: 0320-286962

Actuele Onderwerpen, sinds 1936 een unieke bron van informatie. Recente uitgaven zijn o.a. *175 jaar België, Parkinson, 100 jaar Rotary, Prins Bernhard, Voorbij de vrijheid van meningsuiting, Hollandsche Schouwburg, Dagboekschrijven*.

Binnenkort o.a.: *Wat heeft 100 jaar vakbond in Nederland betekend? De Europese Grondwet en Marokko - Nederland 400 jaar*.

